

The Project Gutenberg eBook of Maan puoleen: Runoja

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Maan puoleen: Runoja

Author: Juhani Siljo

Release date: November 12, 2008 [eBook #27247]

Most recently updated: January 4, 2021

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MAAN PUOLEEN: RUNOJA ***

Produced by Matti Järvinen.

MAAN PUOLEEN

RUNOJA

J. Siljo

Ensimmäisen kerran julkaissut
Werner Söderström Osakeyhtiö 1914.

Viimeinen malja.

Ma muistan linnan valkean, veen luona, metsän saartaman ja vehmaan nurmikon. Sen rantaan läikkyi ulapat ja haahdet kullanhohtavat toi aarteit' auringon.

Sen ympärillä suven maan ma muistan nuoren, riemukkaan, eloa sykkivän. Se iloks ihmismielen vain loi ilmi ihmeet unelmain ja hurmat elämän.

Ma muistan armaan kaunoisen, kuin tuoksu tuoreen keväimen, kuin merten kimallus. Muut kalliit muistan, hymyt nään, ne väikkyy, katoo hämärään kuin rinnan huokaus.

— Ma olin linnan valtias. Mut olin liian onnekas, maan lapsi heikko vain. En onneani kestänyt, — pois muistoihini hautaan nyt sen viime maljassain.

Pois aarteen juon, min elo soi, en sitä muille jakaa voi, sit' yksin juhlin näin. Yö ympärillä heläjää ja

malja kallis kimmeltää mun, köyhän, kädessäin.

Pois verkkaan, raskain pisarin se kattoo autuus, ainoisin, min koskaan näki maa. Viel' elämätä kiittäen voin juhliä tään hetkisen ja aamun unhoittaa.

Näin juhlain juhlaa vietetään! — Käy kohta aamuun kelmeään tie keppikerjurin. Vain muistost' elää silloin saan sen onneni, — jot' ainiaan vain uness' aavistin.

Aallon laulua.

Kuin jäädä virran aalto vois sun luokses, rannan kukkanen —? Sen määrä vaeltaa on pois ain eespäin, iäisyytehen.

Vain hetken luonas viivähtää ja varttas hyväillä se voi, — sen poveen kaihon sävel jää, mut ikuisemman kaihon soi

suur koti aallon harhaavan, min onni salattuna on taa matkan kolkon, vierahan, taa monen päivän aution.

— Kuin jäädä virran aalto vois sun luokses, rannan kukkanen —? Sun määräs jäädä on, — ja pois, pois määrä kaukoaaltojen.

Rotuorhi.

Pää riipuksissa, torkkuen se kuormat kuljettaa. Ei lyöden eikä hyväillen työn touhuun sitä saa.

"Se virkeimmäss' on iässään, niin, lempo, laiska vain!" — Mut yöllä parress' ylvään pään se nostaa havahtain:

se näkee sodan tanteret ja ratsuin korskunan ja väräjävät sieramet ja nopsan kuoleman.

Syyslehtiä.

Noin monta sydänlehteä, noin monta syystunteen tumman punaamaa ja karistamaa kätes pienoisen! Mut tuskin katsot niitä, kaunoinen, — vain yli kiidät kisaas viatonta ja kisamielin tappavaa.

Kepeä voittos, lehdet kepeämmät, — ja kerran ne on voittajas: kun emo maa sun painaa povelleen ja karkeloon et kiidä syksyiseen, ne saapuu sadoittain, sua kestävämmät, ja karkeloivat kummullas!

Hyvät silmät.

Hyvät, hellät silmät, teissä ei mulle, ei mulle rauhaa, — salolampeen ei veret tyytyä voi, jo koskena suoneni pauhaa,

ja sen laulussa soi meren kaiho, meren vihreän vaara ja hurma: merivihreät silmät jo nähnyt oon, — ne on eloni elo ja surma.

Hyvät, hellät silmät, myöhään, kovin myöhään haastatte mulle! Oli aikanne kerran, korpihin kun eksyin harhailulle.

Läpi korprien nousta jo ehdin rajavuorelle maailman kahden: meren näin, elon tummat ulapat. — En lammen vangiks, en lahden!

Meren yllä vihreät tähdet näin taivaanrannan luona, — salolammen rauha mun kaipuustain yön hetkenä häipyi tuona.

Ne tummat tähdet, — on niissä mun eloni lepo ja syvyys. Mua enää ei auta, ei pelasta, hyvät silmät, hellyys, ei hyvyys!

Syksyiset häät.

Mua viereltäsi, armas, äsken salot kutsuivat, kun hiljaa illan kaihoon uupui silmäs raukeat.

Jo laski päivä verkalleen, puut pitkät varjot loi.

"Syys erottaako meidätkin?" — niin sydän vaikeroi.

Mut armas, katseen luodessani yli metsien, kuin aavistus käy läpi rinnan syke riemuinen:

Min yltää silmä näkemään: vain kultaa hohtavaa ja verenpunapurppuraa on täysi salomaa

ja juhlakansaa rientäväistä rinteet kukkulain, ja yllä päilyy suuri rauha sini-ulappain;

— Niin outo syke sydämen ja rinnan aavistus: häät siell' on, sinne meidänkin on rientää kutsumus;

ne häät on meidän, meidät vihkii ikiliittoon syys, kun seestyy taivas, hehkuun syttyy metsäin hämäryys.

Taas palaa rauha riemullinen silmääs suruiseen, kun painaa syksy kulmillesi kultaseppeleen;

taas nukkuu soima sisässäni uneen lempeään, ja ilman tuskaa katseen käännän taapäin, elämään.

Nyt, Yksinäisyys, armahani, hetki meidän on: käy käteheni, aik' on rientää onnen-liitohon.

Pois.

Jätin julkisen, liian julkisen kaupungin.

Kovin monet tuntemattomat siellä minut kaukaa levottomaksi sai, kovin monet mua hyvyydellä lahjoi, murulla kukin. Ei kenkään, kenkään koko hyvyyttä tuntenut, ei kenkään sit' yksin antaa tainnut kokonaan.

Kovin monen murene-hyvyys minut levottomaksi sai.

Ma lujuudella vyötin mieleni, heit' yhteisonneensa ma siunasin julkiseen, ma siunasin heitä ja läksin.

— Maja matala mäellä vilpoisella, siell' asuu ainut hyvyys nyt. Kun riensi jo syysaurinko varhain vaipumaan, — nyt siunaan kapeaa ja neitseellistä vuodetta vain.

Kylät tuoksui..

Kylät tuoksui, välkehti kaupungit, minä matkasin pois. Ne kaikki mun omani olleet ois, kylät kukkivat, helkkyvät kaupungit. Ne jätin, ne annoin pois.

Sitä kaduinko? — Minulle kalliimpaa oli aatoksen rauha, salomaa.

Yks sentään salainen kaiho jäi poveeni piilemään: ne silmät välkehti siellä niin lempeään —, se ääni helisi siellä, — se armaani olla vois..

Viel' enkö sais kylät, kaupungit, jotk' annoin pois...?

Karnevaaliyö.

Veriruskeat pilvet kulkee yli kaupungin verkalleen. Syli tyhjyyden kohta jo sulkee elon huumeisen, uupuneen, meri tuntematon yli rantain pian tummana tulvailee, sodan pauhun kanssaan kantain, johon sydämet raukenee.

Jo on hetkeni yksinäisin, jo on kaihottu, aikas sun! Elon maille yksinkö jäisin iäks aaveena kulkuhun —? Mana rauhansa kieltäis multa, jos en juhlien kuolla sais, jos en loppuun syömeni tulta olis hehkunut rinnallais!

Meren pisar.

(Hautalaulu.)

Meren pisar pienoinen, kotiin jälleen palaat. Lauluun suuren syvyyden yhtyä taas halaat, uskos jälleen uudistaa mereen kuuluvasi, meren rauhaa siunaavaa tuta tunnossasi.

Vielä uunna kimmeltäin nouset aalton yli. Yöstä unten lempeäin meren äidin-syli uuteen valoon nostaa sun, unten virvoittaman, heräät jälleen aamuhun elon aina saman.

Elämän kemut.

En kemujasi, isäntä Elämä, kiitä! Näin sameaksi viinis, en tippaakaan ma maistanut siitä. En kiitä, en myöskään soimaamaan pyri sua: min taisit, sen tarjosit kai.

Ja mun sieluni sentään ilonsa sai.

En viiniäs juonut, ja karkelo muu oli ahdasta mulle: sun viinittäsi sieluni humaltuu, sen aatosten juhlaan ei kuolema tulle, ei harmaa päivä, ei päätös muu.

Minun maljani meri on ja aurinko ja kuu: ne jos sammuu, tyhjäksi saa, saa murhe vierahaksi mulle!

Suurherra Grosphukselle.

Ken kunnialla kantavi hattuaan, hän kysyy vain, se pitääkö satehen, hän kerskaa vain: "on omani se hattu, — ja pää sen hatun alla!"

Ja milloin yhtä paljosta kerskaamaan sä pystyt, silloin nostan ma hatun sen, ja vannonpa: mun tunteeni se lausui täydellä kunnialla!

Eri Pegasoksilla.

Kun putoan, saan sietää pilkkas: "Pegasos heitti seljästään!" Niin varo, urho, oma nilkkas ja tyydy ruunaas säyseään, sen nouse silkkiloimi-selkään, kuin piltti tuoliin pehmeään, — vaan miesten sotiin et, mä pelkään, saa kuohilaallas sinäkään!

Tekopyhät runoilijat.

(Hölderlinin mukaan.)

Pois puhe jumalista, te pilkkaajat!
Teill' äly on, ei uskoa aurinkoon,
ei salamain, ei merten herraan.
Kuollut on maa, kuka juhliis sitä?

— Ei hätää sentään, jumalat! Laulussa kyll' elää nimenne, vaikka hengetön, ja suurta sanaa kun on tarvis, muistetaan sinua, emo Luonto!

Miehiä.

Jopa johonkin jouduin, jopa jouduin ojasta allikkoon!

Pyryilmasta, ikävästä kadun aution, ilta-hämärän, pois piillä mielin, — maankiertäjä, käypäläinen joka paikassa, piillä mielin nyt iloon, ihmiskuhinaan.

Ja kestikutsut muistin ja valoon ja ihmiskuhinaan niin jouduin, — iloon en.

Vilu siellä ei ollut: kuin kesällä kivinen kauppatori, jota paahtaa päivä, jota väet ja vankkurit rämistävät, — niin paahtui sieluni siellä.

Vakavaraiset miehet, — kun herrain puolella istuin —, vakavaraiset miehet, joilla ei huomishuolta, joilla ainut taakka ja tuska oli harmaa helppous virkatyön, — kuin alijumalat, kuin vaskeen valetut jumalkuvat he kaunistit kukin soppeaan. Ja yksikantaan putos lause painava lauseen jälkeen, kun vaskivaloksissa poreili aatos, tosin maatiisaatos, mutta jalostettu: sit' ei arkielämän sarkaa kyntämään he sonnustaneet, ei eteen yksilön huolten, pieneläjäin, kiertolaisten lailla, — ei, he vaskiaatoksensa kuin kotkankynnen kouristit yli huomenen ain uudenvuoden-takaisiin suurveloituksiin, kunniatehtäviin tueks yhteiskunnan kalliin; he profetoivat vaaleista valtuuston, he pohtivat kirjanpitoa maistraatin ja hoitoa, tilejä rautatien: elon kauas eespäin he selville laskit.

Kuin kiskot rautaiset yltympäri aivoni, syömeni kiristyivät —.

Kuin kimalaisten luo, kuin kimalaiskuhinaan mä siirryin, kun naisten puolelle eksyin. Oli helpoitus siellä sentään: suunvuoroa mun ei ottaa tarvinnut, "hm!", "jaa!", "oh ei!" ja naurahdus — ne riitti.

Oli outoa sielläkin ja sydän ontosti löi.

Mut tulipa, tulipa vihdoin suursydän Mies, täysikäinen ainut, Ihminen täysi: Sa saavuit, oi, Sa poika Marsin ja emo Maan, sydän tulta täynnä ja kylmänä pää; kelohonka, oi, iki-tuores sentään, sa tulla tuiskit vakavaraisten kansliasielujen keskeen.

Sydän laajeten, kiitollisna mä kätees tartuin, kuin vanhemman veljen käteen, sa painoit kättäni mun, kuin vertaises.

Jo värähtelivät hermoni tyynemmin.

Hyvin tunsit sinä myös, sinä myös viran harmauden, mut tiesit myös, mitä kestää miehen sydän, mitä inhoa, ikävää, ja sanoin kepein ja sielukkain löit leikiksi kaiken, mi ajuas kirkasta kihelmöi; ja puhki elomme paiseet puhuit kiihkotta, hymyillen. — Ja sentään, sentään et kieltänyt myötätuntoas yhteiseloon.

Ja herrain puolella hyvin elon realiteettejä hallitsi visu pääs: hyvin tunsit maistraatit, rautatiet, — Maan poika, maan kamaralla tyynnä seisoi. Eik' ollut "Matti taskussa" sullakaan: veros tänäkin vuonna jo maksoit, — siis valtuustoon olet (ikävä sulle!) mahdollinen!

— Jopa Mars, sotijalo, myös sinuss' ylensi päätään.

Sanan syttävän sattumalta joku peruukki lausui, kun olit siirtänyt puheen ihmiskuntoon, — joku lausui: "Napoleon, oli kumma mies se, kumma sydänkin hällä: se harvempaan kuin normaali-ihmisen löi, vain neljäkymmentä kertaa joskus, niin väitetään." — "Veli, kuules", sa nousit, kuuman-kylmänä loisti jalo katsantosi, "kun minä vihastun, yhä harvenee mun syömeni tahti ja vihdoin vakaantuu, kun kahta alemm' on sen lyöntien luku kuin tuo Napoleonista mainittu: on korkeimmillaan vihani silloin, vaan verkkaisimmat vereni mainingit." — Kaks sormea kellotaskussa, näytit sa valmiilta kokeeseen.

Mut uskoimmehan, uskoimme sanaas kaikki ja luotimme syömes ylpeän kuntoon, ja kokeesta säästyit sinä — ja me.

Ja hyvin huomasin: vihastukseen ei kokouneet sinä iltana veres, — hyvin pulputti syömes, lauloi suus, ja äänesi milloin syvänä kumpus ja milloin hopeisna heläjöi, ain aineitten mukaan: sa toisella äänellä haastoit reaatioita ja toisella estetiikkaa — ja kunniaa "musikaalisen puheäänen" hyvin julisti puhees ja puheesi soinnutus.

"Mist' ikävä hälle konsaan? Mies moinen", mietin, "mies moinen kotonaan on kaikkialla!"

Ja niinkuin kotiis vain sä pesit kimalaiskuhinaan, mist' aina muut, jöröt, paeta pyysi. Sa kukkona nostit helttasi keskellä naisten, — sait, saitpas näyttää syömesi ylemmyyttä: "Mitä arkoa niitä?" tuumit. "Kuta taajemmin he mua ympäröi, sit' on kotoisempi mun olla." Ja sielläpä oikein helkkyi suus ja pul-pul-pulputti syömes.

— Kaks sormea kellotaskussa, mielin jo valtimos tahtia tietää.

Mut näinhän: Suursydän, voittaja olit, oi voittaja elomme ikävän, ja kotoista sun oli olla, miss' olitkin.

— Mut eikö, mut eikö liian kotoista sentään?

Kun kukuit, nyökit parvessa naisten noin, ma katsoin kauas: vuodet vierii ja päivä päivältä ehtii iltaan,

ain ikituores, samana saavut sa, ja sama voitto vartoo sua, ain yhtä varma ja ikäväsi pois ain yhtä viihdyttävä..

Oi syömes sankaruutta, voittaja, oi!

— — Pyryilmassa illan pitkän ei ihmisääntä, ei kaikua ihmisaskelen, vain tuuli tummana soi, se kutsuu, hyväilee, se ohjaa pois mua, kotiini — kaikkialle.

Nälkämaan lapsi.

Hyvin ruokki pettu sinut osaas suureen. Et nöyrytä taida sen alttarin juureen,
mesileipiä onnen mi nälkähäs jakaa; — kuin ravittu kaarrat väen kärkkyvän takaa.
Elon almuja hymyin nyt hylkiä jaksat, petun karvaan kerta kuin ruhtinas maksat,
kun taivaat lankee sun jalkojes juureen, ja taattosi kutsuu sinut osaas suureen.

Työn ballaadi.

(Paavo Cajanderin muistoksi.)

Mies nuori valtameren nähdä sai. Niin suuri oli arki, sunnuntai sen äärillä, niin ylväät riemut sen ja tuimat sydäntuskat syvyyden.

Mies nuori muisti kodin rannat, veet. Ei siellä kultahaahdet keinuneet, soi ilo yksin iltaan autioon ja murhe piili metsän pimentoon.

Niin rakkaat sentään mykät rannat nuo!
Ne pyys: "Sä laulut lauhat meille suo!"
Se pyyntö myös ol' oman sydämen,
vaan mieli kutoi kaukomietteen:

"Ken meren aarteet, laulut meille tois —?
Ken kultahahtein väylät kanavois —?
Se kerran tehtävä on, arkityö.
Eloa konsaan kalliimmin en myö!

Mä teen sen. Sisimpääni piiloitan runoni parhaan lailla simpukan, sen sieltä elon pyhäpäivä saa työviikon jälkeen kerran kirvoittaa."

Hän teki työn. Hän väylät kanavoi, hän valtameren haahdet meille toi. Vain harvoin lausui sanat vakaisat, muut antoi laulut runsaat, lauhemmat.

Ja oman ylvään laulun sunnuntai se siirtyi, siirtyi, unhoittua sai. Ja ehti päätöspäivä pitkän työn ja siirsi palkan rauhaan iki-yön.

On kuoloon saakka vaiti vakaa suu.
Vain kyynel luomen alta pusertuu.
Vain kyynel? — Runohelmi kallehin:
työn uskollisen laulu ainoisin.

Taruvuori.

(Kirjoitettu Oulun koulujuhlaan v. 1911.)

Lapsonen iaajain metsien kutsun kumman saa luokse vuoren hiljaisen, tumman, paatisen portin taa. Lapsonen rantain laakeain etsii tietä unelmain kautta kallioseinäin mykkäin, rinnan arkaa tuntoa sykkäin.

Portti paatinen avautuu ääneti, verkalleen. Aukee labyrintin suu, peittyy piilohon hämyiseen Sfinksi,

elämän arvoitus, niinkuin sammunut huokaus, kuolleen tuijotus haudan taaksi, kaipuu, laantunut ainiaaksi.

Käy ohi etsijän pienen tie, Sfinksiä silmä ei nää. "Tuollahan kai satulinnat lie, aarreluolat jo sinertää! Tuollahan varjossa palmupuun nauttivi rauhaa illansuun sankarijoukko, mi jättien maasta palaa taistosta voitokkaasta!"

Harhat haihtuvat. Lapsonen käy vuoreen kauemmas. Auringon silmä ei sinne näy. "Manaan lähditkö, laps, kotoas!" Kiveen leikatut kirjaimet, outoin aikojen piirroksiset, himmeät näyt ja kuvahaaveet seinistä katsoo kuin kalman aaveet.

Mut ei kuolleet ne olleetkaan aikojen piirroksiset nuo. Hiljaa saavat ne liikkumaan, lapsen käydessä niiden luo, hehkuun syttyvät hiljaiseen, soivat värjyvän säveleen sielun kaihosta polttavasta, etsintäriemusta uljahasta.

Sielujen yksin-harhailut lapsonen kuulla saa, jättien tuimat taistelut aikojen yöstä kangastaa. Kuin sadun urhot uljaimmat hengen sankarit sotivat, tynnemmin iskien iskun täyden, hiljaisempina hautaan käyden.

Ah, satulinnaan jouduithan, lapsonen, kuitenkin, näät kiven kuolleen hehkuvan kaipuun valoin sinisin, näät salaluolien aarteheet, — tutkivan sielun syvyydet; kuulet sodan ja rauhan soiton, kuin sävelkuiskeet maailman loiton.

Tien läpi ihmissielun näin kerran käytyäs, hartahampana eloon päin jatkat etsijän-retkeäs, kuulet rinnasta kallion kutsut pyhät auringon, saat elon hurman ja uskalluksen silmistä sfinksin, Arvoituksen.

Kuolinrippi.

I.

Jo sieluni rauhaan halaa, jo saanen, Herra, ma armos sen! Yks tähti yössäni palaa: sun lupaukses vakainen.

Ei tuomios erheen lasta, ei syntistä vaimoa maahan lyö, ken pilkkas sua, sitä vasta sun muistaa armos aulein työ.

En kerskata, mieli: mut ehdoin en syntihin suostunut milloinkaan. Hymys mullekin lempein lehdoin kevät, sai suvi suoneni paisumaan

himon äänen myös minä kuulin, kun karkelot näin elon seppelpään, kun verenhekkuvien huulien se mulle haastoi lemmestään.

Mut itseni kieltäin, taaksi meren aavan, aution pakenin. Elon kalliin ainiaaksi mä pyhyhdelleni uhrasin.

Ja mietin: kerran saanhan moninverroin sulta, mit' annoin pois. Joka uhraus palkitaanhan: elo eikö suurin uhraus ois —?

Et laskene synnikseni, elon luoja, ett' eloa ikävöin: kovin polttivat kyyneleni, kovin kalvoi kaipaus päivin, öin.

Monen ylpeys hurskaammankin nous alttarin sauhuna taivoon päin, monen heiltä katkerankin sanan kuulin, vihankatseen näin.

Minut tunnet, tuomari, kyllä: sano, tuskassa paatuiko sydämeini —? Iloin, nöyrällä hymyilyllä joka päivähän uhrini sulle tein.

Ja ihmistä säälien muistin ja kaukaa siunasin elämää ja vihan ja himoni suistin ja vältin aatosta ylpeää.

Voin levollisna jo kuolla, ei jää vihan muistoa jälkeheini, ei meren tuolla puolla mua kukaan muistele kyynelini.

Ja sieluni rauhaan halaa, nyt saanen, Herra, ma armos sen! Yhä tähteni yössä palaa: sun lupaukses vakainen.

II.

Kolme odotuksen yötä näännyin, Herra, edessä, toivoin armos viime työtä, varroin lähtökäskyäs.

Maahan minut uskoineni tilin tiukin hetki löi: häpeää on pyhyiteni, — turhaan illoos ikävöi,
turha sen on taivasretki, elon ken myi pyhyteen, sen ei tuskaa kuolon hetki tuudi uneen rauhaiseen.
Ei se synninlapsen lailla nouse taivaan taaton luo, sielulleen ken elon mailla elon vapahdust' ei suo,
jonka sääli muita muisti, omaa sieluaan ei lain, siunas eloa, mut suisti rakkautensa kaihon vain.
Syyttäin häntä sielu vainoo teillä taivaan ainiaan: 'Vapahtajan' olit ainoo, — ikuisehen kuolemaan
myit mun ennen syntymääni, — miks et vertas antanut, sydämellä ikävääni eloon suureen ruokkinut
—!

Rauhatta nyt aave harhaan iäti, sä harhaat myös. Häpeään myit osas parhaan; luojaan —,
lunastajantyös! —

* * * * *

Herra, vielä armon anon, Herra, vielä voimas suo: tahdon tuta elon janon, tahdon rientää elon luo,
jaloin paljain käydä halaan, tieni hurmein kostuttaa, jotta joka askel-alaan verenkukka versoaa;
suudelman maan tahdon peittää ihmiselon polkeman, tielle sydämeni heittää, tomuun eteen kulkijan;
maassa matain, sovitusta pyytää pyhän elämän, rukoella siunausta tuonen unhon lempeän!

Jalanjälki jok'ainoa..

Jalanjälki jok'ainoa peitä, lumi, vaippahas valkoiseen, iki-yö, syvin varjosi heitä yli kulkijan uupuneen,
meri unhon, yllätä salaa joka muisto, mi jää elostain, joka kaiku, mi viestinä palaa taa taivalten
lauluttomain;

jos ei kerran voittajahurmaa sydän kiusattu tuntea saa, jos ei korpi, nyt sielun mi surmaa, ole kaihoni
kallein maa, jos ei päivännousua kerran soi virteni hehkuen, jos ei rakkaus Herrain Herran puhu suusta
mun, ihmisen!

Pääsiäisvirsi.

Niin pitkät taivaan tantereet, niin harmaa laki taivaan. Niin taajat virsi-saattueet on taivahilta
anelleet apua ihmisvaivaan.

Niin turha pyyntö, rukous, niin kallis sielun kaipuu. On vaiti itku, vaikerrus, maan ääri vait' on, odotus
vain mykkä maille vaipuu.

Kyll' äiti poikaans' odottaa maailman teiltä kotiin, ja impi iloon-noutajaa, — vaan poika kaihoo
kunniaa ja pyytää pyhiin sotiin.

Näin monet iät vierreet on ja vierii, vierii yhä. On taivaan ääri iloton ja pyyntöön mielen aution ei
vastaa päivä pyhä.

Kevät.

I.

Näen allani päivän paistaman maan keväthuumeessa huhtikuun. Läpi sen joet vierivät tulvillaan meren
aukean aaltoiluun.

Läpi sen kevät sykkien tulvehtii ja sen valtimot kuumina lyö. Vain metsien kohdussa piileksii syvin

routa ja synkin yö.

Ja jos totta ma näin: kevät armon toi asujalle jo myös tämän maan; jopa ihminen ihmisenä elää voi, elon siunaus sielussaan.

Jos totta ma näin: kodin pystyttää ja sen rauhaan ihminen käy; lepo, askar lauluna heläjää, vihan kytä ei kynnöllä näy.

Ja ma itse, ma itse ihminen oon, laps sykkivän keväimen. — Suvi, kanssasi työhön ja karkeloon jo on altis ihminen. — —

Mut ei! Vähän totta, mut enemmän keväthoureen valhetta vain: joet liittävät laulunsa ylpeän suvirsiin ulappain,

kevät hulmuten saa, vedet vapaat on, ei ihminen vapaaks saa, hän itse kahleet kohtalon sydänjuuriins' upottaa;

vihan kyille vain pesän pehmoisen hän suo kodin-kaihossaan, madot mataa murheita kylväen hänen touko-vaoillaan;

työn tekee tuskain orjana hän, levon murheella nautitsee. Maan piiloon uomat elämän elon ilmoilta pakenee.

Ja ma itse, ma kaihoni vanki oon, ja mun suoneni kuumina lyö. Kevät saa, ei ihmisen kohtaloon sen ihmeinen armotyö!

II.

Laulajiaan vartoo vehmas koivu, kevätyössä huojuin hiljalleen. — Koht' on, koivu, saapuneet ne kaikki, yhtyin kanssas elon kiitokseen.

Kuulijaansa kaipaa täysi sydän, haastain yksin yöhön himmeään. — Sata kevättä on ohi mennyt, tullut kuulijaa ei yhtäkään.

III.

Niinkuin arat urvut, niinkuin lehdet hennot toivo toisen jälkeen herää elämään, sydän päivään avaa sadat sala-kennot, pyytäin suven mettä, pyhintään;

luottain elon isään, joka aina pitää murheen vähimmästä matajasta maan, jonka käden alla kaunihisti itää jyvä pienin ylös piilostaan;

jonka kutsu johtaa elon vapahdusta mullan raskaan alta, uumenista yön, jonka joka katse hehkuu lupausta hedelmistä nuoren luomistyön.

Syntymäpäivänä.

Näin vuodet ne vaihtuu ja aarteiden taakka se kasvaa vain: lipas syömen täys on jo reunaan saakka, — sen keväältä kerran mä syntymälahjaksi sain.

Ja auringon kullat ja aaltojen läikyt ne on aarteeni mun. Mihin, aaltojen impi, ain eestäni väikyt —? Pois kaikki jo soisin, pois taakkani helmiksi kaulaas sun.

Vihan päivä.

Tuoksui aamu toukokuinen, keikkui impi ilosuinen, uuden nurmen nuorteuinen.

Katsoi päivä taivahalta, koivut lauloi kukkulalta, impi hymyi hatun alta.

— Niinkuin munkki, mustaveli miesi tietä mittaeli, tyhjäsydän taivalteli.

Yhtynyt ei iloon rastaan, hymyyn hymyilyt ei vastaan, astui tuiske ainoastaan.

Hukkaan hälle, hukkaan vainen hymyi, keikkui kaunokainen, — laps ei enää, viel' ei nainen.

Kallein kevättunne turhaan! — Vaan kuin syyppää suureen murhaan, rauhaansa mies etsii turhaan.

Ehti ohi parahiksi, tuntee: "Rikkomattaan miksi joutuu jotkut syyllisiksi —?"

Ja jo sydämessään taipuu, maata syleilee jo kaipuu, ja jo otsa ylväs vaipuu.

"Kevähätär, kevään tytti, tunnen: polton hymys sytti, veret synkät sykähdytti.

Tunnustan: jo tulvii kaipuu, sydän, tahto puolees taipuu, otsa ylväs maahan vaipuu.

Palaa, tuomiten jo tule, jalka niskaan jäykkään pole, — sydämelle tuomar' armas ole!"

Vaelluslaulu.

Huolta vailla harhaan ma halki maailman. Vaellus on onneni, tie on koti mulla, tuttuni vain tuuli ja valot taivahan, sydän avoin aina yön ja päivän tulla.

Rauhan ahtaat majat mua ei jäämään saa, silmiän' ei sido turun onnen-aarteet. Liesitulet turhaan tuikkaa, houkuttaa, — tulet mykät taivaan ohjaa tieni kaarteet.

Päivin muistot kalvaa, mut öin on mieli sees, vaikkei käteen liity käsi hellä, lämmin, päivin sydän riutuu, toivo, turhuutes, öin se yläpuollas sykkii ylpeämmin.

Katkeruus se muinoin mun viilsi mielehen, kun ma muiden onnen näin takaa kukkatarhain, kunnes toinen tunto jo täytti sydämen: "onni sull' on toinen, onni sulle parhain!"

Kohtalooan soimaa kovaks orja vain, sull' on heimo suuri ja armorikas taatto. Elontiesi peittyvi kultaan unelmain, hautas partahalla laulaa tähtisaatto.

Rauhaton.

Suven kuiskutus häntä kutsui, huhut kummat, tuulten tuomat yli kuusten, koivujen nuorten: siell' impi nähtihin itseksen.

Kovin sylkähti täydeks sydän, miel' ailahti miekkosella. Meni metsiä, riensi rauhaton.

Koko metsä kultana kuulti, käet helkkyi hopeoita, ylen paistoi hongan pinta, kovin kauniina kuusi kukki. Oli huoleton siell' elo oravan.

Ei armast' etsijä löynnyt.

Oli muuksi muuttunut impi, oli kuusi se kukkalatva, punakukka-kruununen kutreillaan.

Tajus sulho jo tuulten mielen, sydän ailahti ankeaksi, ei jalka jaksanut rientämään.

— "Lien mato maassa ollut, en polo ihmisen poika, kun impeni muuksi muuttui, kun alkoi kuusena kukoistaa.

Ah, oravainen oisin, kevyt keikkuja kuusenlatvan, niin onnen valtias oisin,

en polo poika ihmisen!"

Deus.

"Ecce Deus!" tähdet ilkkuu: "Uuden taivaan luojaan näät: taskuss' almut mieron kiikkuu, kyynel kastaa poskipäät. Tuli taivas ikäväksi, maata käymään herra läksi: sijaa luon' ei ihmisten, niukka riemun almunen."

Deus kuulee, kohentaapi vaipunutta ryhtiään. Luokse tumman metsän saapi, piilee pirttiin himmeään. Palaa rauha otsan ryppeyn, metsä soittaa, huumaa hyppyyn, metsänneidot esiin saa, tanner keinuu,

kimmoa...

— Päivän hyväilyhyn herää Deus sammalvuoteessaan, aatostensa rihmat kerää, katsoo uutta kotiaan. "Tääll' on tuttu ilmanpieli!" Deus hymyy, häll' on mieli, maan ja taivaan unhottaisi, olla pieni lapsi vain.

Alla omenapuiden.

Alla omenapuiden valkeina tuoksuvain lempeät äänet kuulen öisten kuiskijain.

Alla omenapuiden onnea, murhettaan tuhannet ihmiset kuiskii kautta suven maan.

Alla omenapuiden monet jo iloitsin päivät valontäydet täysin sydämin.

— Piennä kyynä sentään murhe mieleeni saa: alla omenapuiden ääntä ei lempeintä, jok' ei voisi haavoittaa.

Juhannus.

I.

Pehmoinen nurmi ja tuoksu koivun ja tuomen kukkivan, vierellä virran verkas juoksu.

Lempeät, hivelevät säveleet, värit väikkyvät.. Autuas, perhona keijuva kevät!

Kotisi, kotimaasi, sieluni, jäi näköpiirin taa. Turhaan kannoit sa unelmaasi.

Kotimaahas ei kannu katsees, aikojen pitkäin taa. — Silmän viipyä, viihtyä anna,

korvan levätä, kuulla autuus outojen ihmisten, omaksi onnekseksi se luulla!

Perhos-karkelo, tuoksu ainut pyyntösi olkoon nyt! Viivytä kaihosi virran juoksu!

II.

Sydän, rakkine rauhaton, vaikene, mene makaamaan!

Jo etkö ymmärrä, mitä hyvydessään täti Hurskaus manaa ja manaa, kun on suven juhla viel' alussaan: "Pois nuoruuden aikaa älä kallista kauan tuhlata, mene varhain maata, lapsonen!"

Sydän, varhemmin, varhemmin vielä mene makaamaan!

Jo näithän, jo tuta sait ilonpitoa outojen ihmisten, et omaa tahtias tuntenut siinä.

Oli mittansa, määränsä heillä, oli tunteet keskenkasvuiset, sin' et määrääs tiennyt ja tuntees täytenä löi.

Unen untuvapatjoihin kaikki hautaa, mitä elolta sait: kevättuntees häkkilinnut, mielimurtees, kaikki.

Unen helmassa kaikki tasaantuu, ja sydän talttuu ja muhoilla alkaa levossaan kuin sininen enkeli siipiniekka.

Kuin iilimato uni imee tuskatta, verkalleen pois tunneajokses, sydän.

— Vai vaaditko, malttamaton, taas maailmaan, taas markkinahumuun? Hevon hirnuntaa sun oppia pitäis ja markkina-appeita rouskuttaa kera mustalaisluuskien saisit!

— Sydän, varhain, varhemmin vielä mene makaamaan!

Bacchus Erakko.

"Hänet hautaan liian varhaiseen vei suru salainen; ei sidettä saanut hän haavalleen, ei onnen pisarta sydämeen.."

— Kun muutan täältä, mun haudallain
ei kuulua saa sanat nuo!
Noin kuopataan runoniekka vain.
Minä onnea maljan täyden sain!

Minä autuutta sain meren päilyvän, ja sen pohjaa, äärtä ei näy: salalähteet tuhannen elämän minä
syömässäni säilytän.

Mit' on murheen myrkky ja haavoitus?
Viri pinnalla tyynen veen.
Mull' on aika ja rauha ja unhoitus,
mull' on ikuisen kevään lupaus.

Ja ylenpalttinen autuus vain pois ihmisten luota mun vei. Ja ei sorra mua suru hautahain: sala-onneen
liikaan ma kuolen vain.

Pannahinen.

Kuin hylkiö, öinen varas käyt iloon empien, salaa, vaikk' on suviaikasi paras ja aurinko kirkkainna
palaa.

Yli päilyvän lahden pinnan soi onnea karjain kellot ja siintävät riemuna rinnan kylän kaukaisen
tanhuat, pelot.

Mut ylle sun pannaisen pääsi pian nousevi pilvet ja tuulet, pian huutavan häpeääsi lokin,
turmionlinnun, kuulet!

Vieraalla maalla.

Laulaa kukko vieraan maan, herään aamuun ankeaan.

Puissa kevyt tuulahdus soi kuin unen aavistus
maasta muistoin himmeäin, kesäöissä päilyväin.

Liekö päivä tuomion —?
Liekö loppu auringon —?

Unten kaukomaailmat nytkö iäks sammuvat —?

Kaukaa jostain, armas, sun nään mä katsees kaivatun;

kesken väen vierahan nään sun yksin harhaavan,

niinkuin orvon lapsosen elon humuun eksyen.

Kerran herään uudelleen aamuun kullankeltaiseen:

oudot heinät häilyvät, värjyy lehdet kelmeät;

yöllä ohi harhanneen näen hennon askeleen,

— kaukaa teiltä vieraan maan kuolinhuutos kuulla saan.

Koskenlaskijat.

Päin kalliota, ohi kiitäen, päin pyörteen silmää, hyrskivätä rantaa! Mut tiensä venhe löytää leikiten,
sit' ohjaa syvin voima syvyyden ja surman likitse sen eespäin kantaa.

Tää elämäämme oisi, armahin! Vain yksi uoma, yksi määrä meillä ja yksi riento, vaara, riemukin, —
vain vaaran riemu rakkain, suloisin, vain elon voitonhurma kuolon teillä!

Ja ainut muistomme se hurma ois, kun saisi meri, illan-päilyväinen; se kultalangat välillemme lois, kun eri maailmoihin tuutis pois jo meidät hämy, yössä häilyväinen.

Elokuun virsi.

Ilon rohkeus, sieluni, puuttuisko sulta —?
Et ole sa maata, oot auringon tulta.
Surus ääreltä nouse, suo kunnia sille:
elouhrina uhraa se taivaisille!

Meren äärelle käy, meren, äitisi armaan, mi on tuntenut sun monet murheesi varmaan, min helmahan kerran saat vaipua jälleen, kun on kaihosi kasvanut täysimmälleen.

Meren äärelle luo surus, kaihosi yhteen, jalo alttari tee, jalon loimuta lyhteen, — säde kultaisin auringon kukkuraisen läpi ohjaa uhrisi ainokaisen!

Ilon rohkeus, sieluni, puuttuisko sulta —? Surus suitsevan äärellä auringon tulta, meren riemua veisaa viimana soiden ja liekkiä laulain ja karkeloiden.

Kesälämmintä.

Oli luodut jo uupua lämpimään.. Vain räystäillä pääskysset ilakoi, peru kukki, ja aamuin, illoin separaattori hyrräten soi.

Ja maailman rantoja rämpimään, sitä onnea nähden ja kuulostain, talon kohdalla kyltyi silloin vesikeuhkoinen kulkijain.

Kovin rinnasta kehno ja jaloistaan, mut työhön tarjousi pystyin päin: "Toki kermamyllyn kampiin kädet tottuvat vähittäin!"

Viran sai. Ja parhaista paloistaan veroherkut hälle varata ties talon Ainikki, — ruokaisampiin yhä ruokiin pääs pätö mies.

Vain kampia väänteli verkalleen, lasin kermakultaa jo kumottuaan kädest' antajan armahaisen, — etupalkkana lauluistaan.

"Toki huolisi Ainikki Erkalleen, hyvin juottais sen, hyvin lihottais, toki hoivissa hellän naisen viel' eläjä miehestä sais!"

— Mut ehtipä syys, — mihin arkenit, mihin onnes portilta säikyit pois, mikä pimitti, koito, sun mieles, kun mies sinust' tehty ois —?

Vilunauris, vihdoin sa tarkenit, kesän kerrankin tuta, tallus, sait, — nyt on maantie, heinäpieles syyskotisi — niitkö hait?

Veti pois sua —. Liioinko lihosi
jalo muotosi? Liioin kohennuit?
Vai vapaata säälit kättäs?
Pulun lempeä paljoksuit?

Varo kätesi, vertynyt ihosi, älä sankaritietäsi lempeen myö, — ja siedä sääleilemättäs madon työtä, mi kohta sun syö!

Luonnon kirjasta.

Ken luonnon kirjan loppuun saakka luki, ken?
Sen mahdin tajus? Mutkan, halun mietti jokaisen?

Kuin sanoin köyhin suviaamun taian kertoisin? Näin ehkä: kivi vierimään jos luotu olenkin, nyt sielunsiivet saan, nyt nousen yli kaiken maan, — nyt taivaan poika, taivastietä vaikk' en tunnekaan —.

Mut taian tenhoisemman juuri näin:

Kun lempein aamun leyhke, tuskin kortta väristäin, yl' lahden hiipi siimekseni valoon vihreään, ja järvi kuulti, rannan hiekka syttyi sähkömään, näin, kuinka ulos luonnon helmaan astui vapaaseen hämystä huoneen Tipa-Kaapro koko perheineen.

Kuin sorsa-isä, Kaapro kalliin karavaanin tuo — suur ei se: vaimo, lapsipari — veden vilppaan luo. Valoa, kesän hehkua he kukin halajaa, ja viime riepu varrelta jo maahan valahtaa.

Kuin ryhmä auvoss' Eedenin he seisoo, miekkoset.
— Ken loppuun luki luonnon kirjan kaikki ihmehet —?

Tään Kaapron tunsin nallikasta: isä kuokan mies, vaan poika varhain herrasmuodin temput tais ja ties; hän pikenttinä kaupungissa aimo viran sai, siin' oli, arvaan, uuras, tarkka älyltäänkin kai.

Ma, fariseeus, arvioin hänt' yli olkapään:
"Jo sekin houkka hiiteen liukui synnyinsäädystään!
Vaan miehen miel' ei aivokoppaan mahdu matalaan,
ja houkkiahan suurin luku luodaan maailmaan.

Osaansa hänkin luotu on, hän siihen sopiikin, ei paremman lie arvoinen", niin silloin päättelin. —
Vaan Sallimuspa tuumi toisin hänen kohdalleen, ja kuinka kävi! Luontoon nään jo hänen palanneen.

Niin sydän suurna sykähtää, kun vaatii rakkaus!
Niin aivoon kylmään kyyhky pesii, lemmen ajatus!

Ja Kaapro nousi, kassaneidin hotellistaan vei, maall' elää nyt, ei moukkana, vaan herranakaan ei. Hän "raataa" — "huvilassa" maata kapanala lie —, hän ihmishenget vakuuttaa, — se aikaa enin vie —, hän isännille asioi, ja perheen hoitaa hän kuin kukaan, eik' oo heillä tapaa kotikärhämän.

Mies aimo hänest', arvon mies, on saanut, tiedän sen, kuin onkin silmät harillaan ja otsa kapoinen. —
Sit' onnen poikaa: nuorikost' on kaksoiset, — ja kas, kuin kuuma veri, tunteen ele kuinka riehakas!

Hän silmin ahmii armastaan ja käsin kajoaa ja nostaa, nyppii poskea ja kylkeen kutittaa, kuin teirikukko kukertaa ja hyppää lasten luo, ja isänsuukon pallukoille punasuille suo. Ja nuori nainen onneen vaipuu hänen vierelleen ja kahleet ikihellät kietoo kaulaan väkäiseen.

Voi vapaus, kuin köyhät ilot sulhollasi sun! Mi miehuus houkan kahlehillä noilla kahlitun: hän riemut rehdit nauttii, hän, ei muilta varastain!

Voi vapaus, min varkaan-osan sulhonas ma sain!

Ja pieni oon ma, orponen, ja houkka hyvinkin! Ah, hiekkajyvä, aaltonen, nyt oitis olisin, tuoll' ystävänä yhtyisin ma aamukarkeloon, ja vähään tyytyin vierähtäisin jälleen hietikkoon!

— Mut ihmislaps oon, pitkät pyyteet tunnen ihmisen, kun poiss' on, poissa kohta näky kultainen.

Paimenen laulu.

Kun rannalle karjani aamulla vein, minä laulun laatia tahdoin, ja laululla luontoa ylistää. Mut tuhmin sen tuumia mahdoin:

Sanat, joita jo kauan tallensin, pian tuuli ne vei, meren henki, kisa aaltojen, auringon kultaamain, vei taitoni viimeisenki.

Pian ilta se sai. Mihin lauluni jäi —? En muuta ma muistaa saata: minä aaltoja, tuulia paimensin, minä kuuntelin metsää ja maata.

Veli Varpuselle.

Maast' olet tullut ja maahan palaat, on maassa laihat sull' atriati. Mut tiedon parhaan sa povees salaat ja noukit tiellä ja tiukat.

Maankarva ystävä, veli harmaa, sä nähdä sait, mit' on elo tää. Sä onnentietoa vaalit varmaa: "mi

maasta luotiin, se maahan jää!"

Ja tiellä noukit sa tiukutellen, käy ohi korskana ihminen. Ja päiväs sääntyvät sykähdellen sun kohtalokses, — sun, varpusen!

SISÄLLYS:

	Sivu
Viimeinen malja.....	5
Aallon laulua.....	8
Rotuorhi.....	10
Syyslehtiä.....	11
Hyvät silmät.....	12
Syksyiset häät.....	14
Pois.....	16
Kylät tuoksui.....	18
Karnevaaliyö.....	19
Meren pisar.....	20
Elämän kemut.....	21
Suurherra Grosphukselle.....	22
Eri Pegasoksilla.....	23
Tekopyhät runoilijat.....	24
Miehiä.....	25
Nälkämaan lapsi.....	32
Työn ballaadi.....	34
Taruvuori.....	36
Kuolinriippi.....	39
Jalanjälki jok'ainoa.....	45
Pääsiäisvirsi.....	46
Kevät I, II, III.....	48
Syntymäpäivänä.....	53
Vihan päivä.....	54
Vaelluslaulu.....	57
Rauhaton.....	59
Deus.....	61
Alla omenapuiden.....	63
Juhannus I, II.....	65
Bacchus Erakko.....	69
Pannahinen.....	71
Vieraalla maalla.....	72
Koskenlaskijat.....	74
Elokuun virsi.....	75
Kesälämmintä.....	77
Luonnon kirjasta.....	80
Paimenen laulu.....	84
Veli Varpuselle.....	85

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MAAN PUOLEEN: RUNOJA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as

creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found

at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of

a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small

staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.